

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

ZARZĄDZANIE

KONFLIKTEM

w szkole

Ucz
otwartości

„Zarządzanie konfliktem w szkole” to materiały dla osób pracujących w szkole i zainteresowanych pracą z konfliktami.

Materiały są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji. Więcej o wolnych licencjach: <http://creativecommons.pl>.

***

Treść: Dominika Cieślukowska, Jan Dąbkowski, Emilia Kędziorek, Aleksandra Korczak, Marta Szymczyk

Rysunki: Magda rysuje (magdarysuje.pl)

Skład: Katarzyna Kowalska

Materiał powstał dzięki partnerstwu z International Rescue Committee (IRC). Poglądy w nim wyrażone niekoniecznie odzwierciedlają poglądy IRC.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
tel. 22 622 00 89
www.ceo.org.pl
Warszawa 2024
ISBN: 978-83-67226-54-7

WSTĘP

- Czym jest konflikt i z czego wynika?
- Co robić w sytuacji konfliktowej w klasie?
- Jaka jest moja rola w konflikcie i o czym mam pamiętać?
- Jak można przygotować się na konflikt?
- Na kogo mogę liczyć przy rozwiązywaniu konfliktu?

Zadaliśmy sobie te pytania wraz z nauczycielkami i nauczycielami nominowanymi do Nagrody im. Ireny Sendlerowej „Za naprawianie świata” podczas odbywającego się co roku Laboratorium Wiedzy i Dobrych Praktyk w 2024 r. Na podstawie rozmów o doświadczeniach i potrzebach szkolnych stworzyliśmy infografikę (str. 12-13) i ten materiał zawierający zestaw dobrych metod i praktyk dot. zarządzania konfliktem w szkole. Jeśli któreś zagadnienie cię zainteresuje i zechcesz dowiedzieć się o nim więcej, zajrzyj do linka/kodu QR.

CZYM JEST KONFLIKT I Z CZEGO WYNIKA?

Kluczowe dla pracy z konfliktem jest przyjrzenie się własnym przekonaniom i doświadczeniom związanym z konfliktami. To ważne, bo one wpływają na to, jak zachowujemy się w konfliktach – zarówno jako osoby uczestniczące w nich, jak i wspierające rozwiązanie konfliktów między innymi osobami.

W MATERIALE PRZYJMUJEMY, ŻE:

konflikt to naturalna i powszechna sytuacja, w której uczestniczą co najmniej dwie strony, mające sprzeczne interesy, potrzeby, wartości czy cele, co może prowadzić do napięć, nieporozumień czy walki.

Jak pisze Janusz Żmijewski w artykule „**Strategie i metody pracy z konfliktem w szkole**”, „istnienie konfliktów w szkole nie musi być źródłem destrukcji. Zarządzanie konfliktami, w tym ich konstruktywne rozwiązywanie może przyczynić się do wzrostu zrozumienia, wzajemnego szacunku i współpracy. Konflikt ujawnia bowiem często to, co pozostawało w ukryciu, zatruwając funkcjonowanie danej społeczności. Udana mediacja czy negocjacje to szansa na przekształcenie sporu w otwartą okazję do nauki i rozwoju społecznego.”

Posłuchaj webinarów:

[Jak zarządzać konfliktem w szkole?](#)

[Co warto wiedzieć](#)

[o konfliktach w klasie?](#)

ZARZĄDZANIE KONFLIKTEM

Jak pisze Janusz Żmijewski „zarządzanie konfliktem to szeroki proces identyfikowania, rozwiązywania i/lub kontrolowania konfliktów [...]. Zakłada, że nie zawsze jest możliwe całkowite i szybkie jego ‘rozwiązanie’. W pewnych przypadkach to, co jest możliwe polega na minimalizacji jego negatywnych skutków i podjęciu pracy nad zmianą czynników sprzyjających powstawaniu konfliktów w danej społeczności [...]. Zarządzanie konfliktami [...] obejmuje szeroką gamę działań takich jak prewencyjne budowanie pozytywnych relacji między ludźmi, wspieranie otwartej komunikacji, empatii i zrozumienia, zarządzanie emocjami oraz aktywne rozwiązywanie konkretnych konfliktów przy pomocy mediacji czy negocjacji.”

[Przeczytaj cały artykuł:](#)

DZIAŁAJ

Jest kilka ważnych rzeczy, o których warto pamiętać w obliczu konfliktu:

PAMIĘTAJ, ŻE TWOJA TROSKA I DZIAŁANIE MAJĄ ZNACZENIE

Dużo zależy od tego, na ile ważne są dla Ciebie dobre relacje w klasie i harmonijne współdziałanie. Wykazanie troski o uczniów i uczennice oraz sprawdzanie, jak się ze sobą i z tobą czują, to elementy budowania atmosfery, w jakiej pracujecie i uczycie się. Jeśli włożysz wysiłek w przeprowadzenie działań wspierających budowanie wspólnoty klasowej i szkolnej, jeśli w szkole będzie czas na zajęcie się nie tylko sprawami merytorycznymi, ale też interpersonalnymi, tym mniejsze będzie ryzyko pojawienia się konfliktów i/lub większa szansa na złagodzenie ich lub rozwiązanie na wcześniejszych, mniej krzywdzących etapach.

OCENIAJ ZACHOWANIA, NIE OSOBY

Twój sposób odnoszenia się do innych osób w szkole modeluje to, jak uczniowie i uczennice odnoszą się do siebie i do kadry szkolnej. Jeśli pokażesz im, że szacunek do wszystkich jest podstawą budowania dobrych relacji, to położysz solidny fundament pod wspólnotę. Ważne jest, by osoby w twoim otoczeniu widziały, że nie oceniasz innych, ale konkretne zachowania. Każdy ma prawo do błędu, jakim może być nieadekwatne czy niewłaściwe zachowanie. Jeśli dasz informację zwrotną o faktach, dbając o szacunek do osoby i dobrą z nią relację, to zamodelujesz bardzo skuteczne sposoby prewencji lub unikania eskalacji konfliktów.

- Umiejętność rozróżniania oceny zachowania od oceny osoby to element między innymi asertywności. [Rozmowy z Marią Król-Fijewską](#), psychologką i psychoterapeutką, twórczynią polskiej wersji treningu asertywności i wieloletnią popularyzatorką tematu asertywności możesz posłuchać tu:

SKUPIAJ SIĘ NA POTRZEBACH I EMOCJACH UCZNIÓW I UCZENNIC ORAZ SWOICH

Część konfliktów rozwija się z powodu zaniedbania, niedoceny, pominięcia ważnych potrzeb i odczuć osób będących ze sobą w kontakcie. Jeśli ktoś się zdenerwuje, rozgniewa, czuje wstyd czy złość i nie zostanie to dostrzeżone lub będzie bagatelizowane, może pojawić się skaza na relacji. Wymienione emocje mogą pojawić się jako wynik sfrustrowanych/niezaspokojonych potrzeb. Dobrze jest rozwijać w sobie umiejętność dostrzegania, o jakie potrzeby chodzi oraz jakie emocje pojawiają się w reakcji na różne sytuacje.

W nabywaniu większego rozeznania w emocjach i potrzebach bardzo pomocne może być zapoznanie się z podejściem zwanym w języku polskim **Porozumieniem bez przemocy**, co stanowi odpowiednik angielskiego określenia NVC – Non Violent Communication. **Twórcą podejścia NVC jest Marshall Rosenberg.**

Jeśli chcesz bezpośrednio od niego poznawać **Porozumienie bez przemocy**, zajrzyj do udostępnionych w internecie **czterech prezentacji samego autora:**

1

2

3

4

Posłuchaj webinaru [O języku pokoju. Jak reagować na konflikty z empatią:](#)

Skorzystaj ze scenariusza lekcji wprowadzającego do tematu NVC i empatycznej komunikacji [Jak dobrze komunikować się ze sobą i innymi:](#)

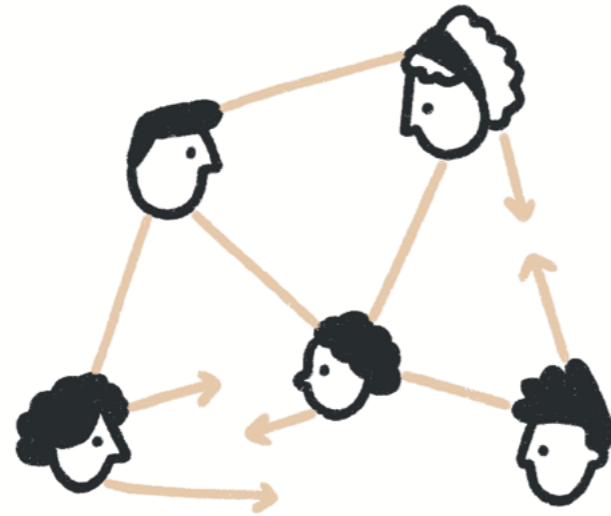

Polską ekspertką od NVC, którą warto poznać, jest [Joanna Berendt, autorka strony internetowej gromadzącej wiedzę na temat NVC](#) (w formie artykułów, postów na blogu, podcastu i przekierowań do książek). Chcesz zapoznać się z tymi materiałami, zajrzyj tutaj:

PROFILAKTYKA

Przygotuj klasę do rozwiązywania konfliktów:

POZNAJCIE SIĘ

Najskuteczniejszą profilaktyką eskalacji konfliktów będzie dbanie o relacje w klasie. Pracując w szkole, realizujesz przede wszystkim materiał przedmiotowy. Nie zapominaj jednak o tym, że przyswajanie wiedzy i rozwój są najskuteczniejsze w bezpiecznych i niezagrażających warunkach. Dlatego budowanie przyjaznej atmosfery i poczucia wspólnotowości jest równie ważne jak przechodzenie przez kolejne rozdziały podręcznika z danego przedmiotu. Podczas pracy nad różnymi merytorycznymi zadaniami dawaj szansę do poznawania się nawzajem, ćwiczenia we współpracy, stwarzaj okazje do pomagania sobie i odkrywania unikalnych kompetencji poszczególnych osób.

- Jeśli chcesz innowacyjnie podejść do tematu, wykorzystując z jednej strony solidną merytoryczną podstawę (Model SCARF), a z drugiej strony angażujące metody budowania wspólnoty klasowej, sięgnij po propozycje zajęć ze [scenariuszy przygotowanych przez Stowarzyszenie Stop-Klatka w programie „Kurs na relacje”](#).

- Samodzielne wykonanie zadań z zeszytu ćwiczeń [„Otulić potrzeby” pomoże ci lepiej wgrzyźć się w model SCARF](#) i rozwinąć w sobie twórcze podejście do budowania zespołu klasowego:

WSPÓLNIE USTALCIE ZASADY KLASOWE

Do podstawowych narzędzi prewencji eskalacji konfliktów należy wypracowywanie zasad współpracy. Jaką masz w tym temacie praktykę? Na ile to dla Ciebie ważne? Ile poświęcasz na to czasu? Jak je ustalasz z klasą? Jak je utrwalasz? Na ile zwracasz uwagę na język, jakim spisujecie zasady?

Więcej na ten temat w [„Narzędziowniku wychowawcy klasy”](#):

WYPRACUJcie SPOSÓB ROZSTRZYGANIA KONFLIKTÓW

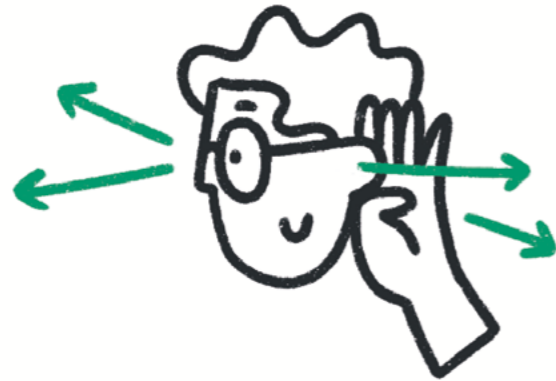
Znacznie trudniej analizować konflikt, gdy jest się już w jego orbicie, a emocje sięgają zenitu. Jeżeli konflikt nie zostanie rozwiązany w pełni skutecznie, niełatwy będzie powrót do neutralnej rozmowy o przyczynach przebiegu czy możliwych alternatywnych rozwiązaniach. Jeśli uznasz, że konflikt to naturalny element relacji ludzkich i nie będziesz się bać o nim rozmawiać, to znacznie lepiej może ci wyjść radzenie sobie z nim. Dlatego nie czekaj na rozwój wydarzeń, a omów z klasą tematykę związaną z konfliktami i ich rozwiązywaniem, zanim dojdzie do poważnych konfliktów. Korzystajcie z każdej okazji do ćwiczenia języka żyrafy z Porozumienia bez przemocy.

Być może na lekcji języka polskiego rozszerzysz temat przy okazji omawiania utworu literackiego z konfliktem w fabule lub na historii, w związku z pracą nad historycznym konfliktem, odejdziesz od samych faktów i przebiegu na rzecz rozmowy o samym mechanizmie powstawania i eskalacji konfliktów. Czy potrafisz znaleźć przyczynę do rozmowy o konflikcie na lekcji biologii, geografii czy plastyki?

- Wprowadź różne podejścia do konfliktu i zapoznaj młodzież z ideą mediacji – więcej o tym zagadnieniu w webinarze [Konflikt w klasie. Jak towarzyszyć uczniom poprzez mini-mediację](#):

ROZPOZNAWANIE KONFLIKTÓW

OBSERWUJ I STARAJ SIĘ MIEĆ KONTAKT Z KAŻDĄ OSOBĄ W KLASIE (I OPIEKUNAMI)

W szkole spędzamy wiele godzin. To intensywny czas wypełniony różnymi interakcjami. Ale to także mało sprzyjające okoliczności: hałas, spora „gęstość zaludnienia”, zadaniowość, presja czasu i oceniania. Im więcej będziesz wiedzieć o różnych osobach, tym łatwiej będzie ci adekwatnie działać i reagować. Czy wiesz, kto w klasie, z którą pracujesz najwięcej, ma wybuchowy charakter, a kto często ustępuje? Jak reagują poszczególni nauczyciele i nauczycielki oraz uczniowie i uczennice na hałas podczas przerwy, na niemożność używania telefonów komórkowych czy na trudne zadanie do rozwiązania w krótkim czasie? Z kim rozmawiałeś/aś ostatnio spontanicznie na przerwie? Kto się do ciebie zwrócił sam z prośbą, a do kogo trzeba było wyciągnąć pomocną dłoń? Lepsze poznanie, jak kto funkcjonuje i nawiązywanie kontaktów choćby poprzez drobne, codzienne, spontaniczne wymiany zmian i serdeczności, buduje sieć relacji bardzo pomocną zarówno w prewencji, jak i rozwiązywaniu konfliktów.

JAK ROZPOZNAĆ KONFLIKT I JEGO ESKALACJĘ?

- **przez obserwację** (np. komunikatów werbalnych i niewerbalnych w relacjach interpersonalnych, wycofania się albo większej aktywności poszczególnych osób)
- **przy pomocy diagnozy występowania agresji, przemocy i nękania** (np. ankiety w klasie albo społeczności szkolnej)
- **poprzez ustaloną drogę czy procedurę zgłaszania agresji, przemocy i nękania** (np. skrzyneczka, system internetowy, osoba zaufania, Rzecznik Praw Ucznia, szkolna psycholożka, pedagog, lubiana nauczycielka czy pracowniczka niepedagogiczna)

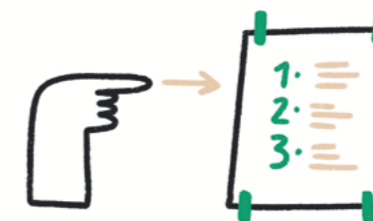

DIAGNOZUJ WYSTĘPOWANIE KONFLIKTÓW I ICH ESKALACJI

Konflikty mają charakter narastający. Mówi się o fazowości konfliktów, które często zaczynają się od przeczucia, początkowych zwiastunów czy symptomów, przez narastającą niechęć, wrogość, stronniczość po napięcie i kulminację, aż do fazy wyciszenia.

Porozumienie bywa utrudnione przez silne stany emocjonalne oraz chęć zwycięstwa, która może pojawić się u wszystkich lub u jednej strony konfliktu. Gdy osoby przestają się skupiać na źródle konfliktu, a zaczynają przybierać względem siebie coraz bardziej antagonistyczną postawę, to rozwiązywanie konfliktów staje się trudniejsze. Trzeba pamiętać, że wraz z eskalacją twój wpływ maleje.

Warto zatem przyglądać się i badać nastroje oraz potencjalne zagrożenie eskalacją konfliktów.

PRZYPOMINAJ O WYPRACOWANYCH ZASADACH KLASOWYCH I SPOSOBACH ROZWIĄZYWANIA KONFLIKTÓW

Zasady nie są po to, by je raz ustalić i zapisać na plakacie wiszącym w sali. Są po to, by realnie po nie sięgać, gdy dzieje się coś, co nie sprzyja współpracy w klasie i/lub by kształtować partnerskie i owocne relacje. Zasady można przywoływać, renowować, dopracowywać, usprawniać, uzupełniać, przedyskutowywać, sprawdzać w praktyce. Czym częściej do nich wracasz i z nimi pracujesz, tym lepiej. Nie oznacza to, że dzieje się coś złego, ale że używasz ich jako realnego narzędzia wpływu.

ZARZĄDZANIE KONFLIKTEM W SZKOLE

KONFLIKT TO NATURALNA I POWSZECHNA SYTUACJA, W KTÓREJ UCZESTNICZĄ CO NAJMNIEJ DWIE STRONY, MAJĄCE SPRZECZNE INTERESY, POTRZEBY, WARTOŚCI CZY CELE, CO MOŻE PROWADZIĆ DO NAPIĘĆ, NIEPOROZUMIEŃ CZY WALKI.

DZIAŁAJ

PAMIĘTAJ, ŻE TWOJA TROSKA I DZIAŁANIE MA ZNACZENIE.

OCEŃAJ ZACHOWANIA, NIE OSOBY.

SKUPIAJ SIĘ NA POTRZEBACH I EMOCJACH (UCZNIÓW/ENNIC I SWOICH).

Dbaj o siebie

NIE WYMAGAJ OD SIEBIE WIĘCEJ, NIŻ MOŻESZ W DANEJ CHWILI.

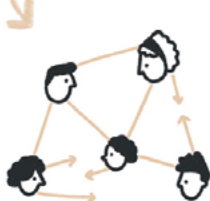

SZUKAJ SOJUSZNIKÓW/CZEK.

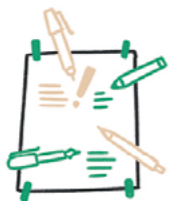

ŚWIĘTUJ NAWET MAŁE SUKCESY.

PRZYGOTUJ KLASĘ DO ROZWIĄZYWANIA KONFLIKTÓW

POZNAJCIE SIĘ.

WSPÓLNIE USTALCIE ZASADY KLASOWE.

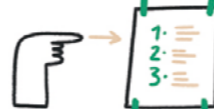
WYPRACUJ CIE SPOŚÓB ROZSTRZYGANIA KONFLIKTÓW.

UWAGNIE OBSERWUJ I STARAJ SIĘ MIEĆ KONTAKT Z KAŻDĄ OSOBĄ W KLASIE (I OPIEKUNAMI).

DIAGNOZUJ WYSTĘPOWANIE KONFLIKTÓW I ICH ETAPÓW.

PRZYPOMINAJ O WYPRACOWANYCH ZASADACH KLASOWYCH I SPOŚÓBACH ROZWIĄZYWANIA KONFLIKTÓW.

ESKALACJA

REAGOWANIE

JEŚLI NIE MASZ PEWNOŚCI, CO ROBIĆ - ZNAJDŹ SOJUSZNIKA/CZEK.

ZATRZYMAJ KONFLIKT I UPEWNIJ SIĘ, ŻE WSZYSCY SĄ BEZPIECZNI.

KAŻDY KONFLIKT JEST INNY - POSZUKAJ PRZYCZYNY.

ROZPATRZ RÓŻNE FORMY ROZWIĄZAŃ.

REAGUJ ADEKWATNIE DO RODZAJU I SKALI KONFLIKTU.

POTENCJALNI SOJUSZNIKI/CZKI

- * UCZNIOWIE/UCZENNICE
- * NAUCZYCIEL/KA
- * WYCHOWAWCA/CZYNI
- * PEDAGOG/PSYCHOLOGKA
- * DYREKTOR/KA
- * RODZICE
- * PORADNIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA, ZEWNĘTRZNY MEDIATOR, TELEFON FDDS DLA NAUCZYCIELI 800 100 100, <https://800100100.pl>

WRAZ Z ESKALACJĄ TWÓJ WPŁYW MAŁEJE

NAJWIĘKSZY WPŁYW MASZ NA POCZĄTKU

PROFILAKTYKA

Rozpoznawanie

PRACUJ DŁUGOCIAŁOWO

POSTRZEGAJ SIEBIE I SWOJĄ KLASĘ JAKO OSOBY W PROCESIE GRUPOWYM.

TWÓRZ NA LEKCJACH DROBNE SYTUACJE/RYTUAŁY INTEGRUJĄCE CIĘ Z KLASĄ, DAWAJ ZADANIA ZAKŁADAJĄCE KONTAKT MIĘDZY RÓŻNYMI OSOBAMI.

DBAJ O REGULARNY ROZWÓJ KOMPETENCJI SPOŁECZNO-EMOCJONALNYCH - SWOICH I KLASY.

MODELUJ REAGOWANIE NA KONFLIKTOWE SYTUACJE, WSPÓLNIE USTALCIE LISTĘ NIEPOŻĄDANYCH SYTUACJI I ŚCIEŻKĘ ICH ZGŁASZANIA I ROZWIĄZYWANIA.

ZADBAJ O WŁASNĄ EWALUACJĘ.

JEŚLI MASZ NA TO MIEJSCE, POZWÓL BY PRZESTRZEŃ TAKŻE MÓWIŁA.

TU ZNAJDNIESZ WIĘCEJ INFORMACJI I METODY

bit.ly/44Yo10r

TREŚĆ:
JAN DĄBKOWSKI, EMILIA KĘDZIOREK,
ALEKSANDRA KORCZAK, MARTA SZYM CZYK

PROJEKT I RYSUNKI:
MAGDA RYSUJE

MATERIAŁ POWSTAŁ W CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ DZIĘKI PARTNERSTWU Z INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE (IRC). POGŁĄDY W NIM WYRAŻONE NIEKONIECZNIE ODZWIERCIEDLAJĄ POGŁĄDY IRC.

REAGOWANIE

Cztery proste zasady:

1. Jeśli nie masz pewności, co robić – znajdź sojusznika/sojuszniczkę.

Wokół ciebie zapewne są inne osoby pracujące w szkole lub rodzice czy opiekunowie, którzy mieli podobne doświadczenia i/lub są mniej zaangażowani osobiście w sytuację i/lub posiadają więcej wiedzy psychospołecznej i/lub mają świeże spojrzenie na sprawę. Nie bój się prosić o pomoc i wsparcie. Nie musisz działać samodzielnie!

2. Upewnij się, że wszyscy, łącznie z tobą, są bezpieczni!

Jeśli konflikt przybiera formy przemocy, to priorytetowe będzie zapewnienie bezpieczeństwa: rozdzielanie stron samodzielnie i/lub wezwanie wsparcia innych osób (pracownik szkoły/policja). Wypracowywanie rozwiązań polegających na przywróceniu relacji i komunikacji musi poczekać.

3. Każdy konflikt jest inny - poszukaj przyczyny.

Podchodź z ciekawością do tego, co dzieje się w klasie. Nie wpadaj w rutynę, nie kieruj się etykietami, uprzedzeniami, sympatiami. Zastanów się, czy to kontynuacja jakiejś sytuacji, czy zupełnie nowy wątek. Przyglądaj się, pytaj, konsultuj z innymi, sprawdź swoje hipotezy z kimś, kto także zna klasę i może mieć swoje obserwacje.

- Posłuchaj fragmentu [webinaru o rodzajach konfliktów](#)
- [wg Christophera Moore'a](#), pomagającego rozpoznać przyczynę konfliktu, a następnie go rozwiązać:

4. Rozpatrz różne formy rozwiązań. Reaguj adekwatnie do rodzaju i skali konfliktu.

Zależnie od sytuacji można zastosować najróżniejsze formy reakcji na konflikt. Przede wszystkim, szczególnie jeśli klasa jest na to przygotowana, oddawaj konflikt w ręce młodych osób i przypominaj o ich odpowiedzialności i sprawczości. To ważne, by ćwiczyli samodzielne rozwiązywanie konfliktów. Monitoruj, bądź obok, zapewnij wsparcie, ale daj działać zaangażowanym stronom.

Kiedy jednak twoje zaangażowanie stanie się konieczne, korzystaj z rozmowy indywidualnej z zaangażowanymi stronami (możesz wykorzystać schemat z Metody Wspólnej Sprawy lub mediacje). Jeśli humanistyczne metody pracy z uczniami i uczennicami zaangażowanymi w sytuację są mało skuteczne i/lub kiedy konflikt przybrał taką formę, że należy sięgnąć po bardziej legalistyczne rozwiązania, konieczny może być kontakt z rodzicami i/lub zaangażowanie innych osób pracujących w szkole (z dyрекcją łącznie).

Czasem sytuacja nie wymaga oddziaływania bezpośredniego i można zdecydować się na tematyczną godzinę wychowawczą. Pamiętaj jednak, że jest to działanie bardziej prewencyjne i przygotowujące na konflikt niż interwencyjne. Nie obawiaj się działać bezpośrednio i nie unikaj tematu.

Uważnie obserwuj i reaguj na własne emocje, szczególnie jeśli jesteś częścią konfliktu.

- Aby pomóc sobie i grupie się wyregulować, posłuchaj webinaru [Emocje i samoregulacja w szkole – skuteczne strategie:](#)
- Jeśli szukasz metody rozwiązania konfliktu na wczesnym etapie eskalacji, spróbuj [Metody Wspólnej Sprawy](#) i [metody Kręgów naprawczych](#).

- O kolejnych etapach reagowania mówimy więcej w webinarium [Jak reagować na przemoc w klasie:](#)
- Jeśli eskaluje konflikt między nauczycielami, posłuchaj webinarium [Konflikt w radzie pedagogicznej. Co robić?:](#)

DBAJ O SIEBIE

NIE WYMAGAJ OD SIEBIE WIĘCEJ, NIŻ MOŻESZ W DANEJ CHWILI

Nie musisz się śpieszyć, reagować od razu. Bądź uważny_a i daj sobie czas na rozmowy oraz diagnozowanie problemu. Niech czas będzie twoim sprzymierzeńcem.

Nie oczekuj od siebie „efektu wow”, nie wymagaj od siebie więcej, niż możesz dać. Proste rozwiązania są najlepsze. Korzystaj z zasobów/narzędzi, które już istnieją i dostosuj je do potrzeb grupy. Czasem wystarczy rozmawianie. Twoja troska sama w sobie wiele zmienia.

SZUKAJ SOJUSZNIKÓW_CZEK

Pamiętaj, że nie jesteś w konflikcie sam_a: szukaj osób i instytucji sojuszniczych w szkole i poza nią. Zarządzanie konfliktem to nie jest wyłącznie twoja odpowiedzialność prawna, etyczna, emocjonalna.

Za realizację szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego odpowiada nie tylko wychowawczynie albo wychowawca, ale też cała rada pedagogiczna, a kształtowanie postaw gotowości do współpracy i akceptowania społecznej różnorodności to także rola rodziców. Wspólnie przygotowujecie nowe pokolenie do bezpiecznego wejścia w społeczeństwo, w którym konflikty powinny być rozwiązywane w sposób bezpieczny. Dziel się z podopiecznymi obserwacjami i odpowiedzialnością, włączaj w dyskusję i podejmowanie decyzji. Trzeba pamiętać, że za kreowanie w klasie życzliwej, wspierającej atmosfery odpowiadają też uczniowie i uczennice!

Warto korzystać ze wsparcia instytucji pozaszkolnych i organizacji pozarządowych, które pomagają w organizowaniu zajęć, warsztatów oraz spotkań o charakterze wychowawczo-profilaktycznym. Współpraca z nimi wpisuje się w codzienną działalność dydaktyczną i wychowawczą placówki.

Pamiętaj o telefonie Fundacji **Dajemy Dzieciom Siłę 800-100-100** (i stronie <https://800100100.pl>), gdzie bezpłatnie i anonimowo możesz uzyskać pomoc jako nauczyciel/ka (i polecić ją rodzicom dzieci, które uczysz) w zakresie przeciwdziałania i pomocy psychologicznej dzieciom przeżywającym kłopoty i trudności takie jak m.in. agresja i przemoc w szkole, zagrożenia, depresja i obniżony nastrój, myśli samobójcze.

KTO I JAK MOŻE SIĘ ZAJMOWAĆ PROFILAKTYKĄ ESKALACJI KONFLIKTÓW W SZKOLE?

uczący się	rodzice	wychowawca/ wychowawczynie	reszta osób nauczających	zespół psychologiczno-pedagogiczny	dyrekcja	instytucje pozaszkolne
<ul style="list-style-type: none"> ■ budowanie więzi, dbanie o dobrą atmosferę współpracy, ■ zgłaszanie zaobserwowanych zajęć o potencjale przemocowym 	<ul style="list-style-type: none"> ■ obserwowanie dzieci/młodzieży, ■ rozmawianie, ■ kształtowanie postaw akceptacji, otwartości, nastawianie na współpracę 	<ul style="list-style-type: none"> ■ w trakcie zajęć dydaktycznych uczenie współpracy, a także ukazywanie różnorodności społecznej jako wartości 		<ul style="list-style-type: none"> ■ wspieranie rozwoju kompetencji społeczno-emocjonalnych, ■ a także profilaktyki agresji i przemocy 	<ul style="list-style-type: none"> ■ realizacja programu wychowawczo-profilaktycznego, ■ tworzenie skutecznych procedur i ich przestrzeganie, ■ uważność i wspieranie osób pracujących w szkole 	<ul style="list-style-type: none"> ■ proaktywne oferowanie wsparcia społeczności szkolnej, ■ wyposażenie szkoły w materiały i pomoce dydaktyczne do powieszenia na ścianach/korytarzach
		<ul style="list-style-type: none"> ■ rozwijanie kompetencji społeczno-emocjonalnych np. komunikacji, relacji, zasad funkcjonowania w społeczności szkolnej 		<ul style="list-style-type: none"> ■ przygotowanie bazy kontaktów organizacji/instytucji, które mogą pomóc w sytuacji eskalacji konfliktu 		
		<ul style="list-style-type: none"> ■ diagnozowanie dobrostanu klasy przez obserwację i/lub w anonimowych ankietach 				

ŚWIĘTUJ NAWET MAŁE SUKCESY

Konflikty bywają trudne i skomplikowane. Ich rozwiązanie zajmuje czasem kilka dni, innym razem kilka miesięcy. Szczególnie przy dłuższym czasie trwania sporu łatwo wpaść w poczucie bezsilności i wzmocnić w sobie przekonania, które utrudniają drogę ku rozwiązaniom. Im bardziej skomplikowany i długotrwały proces deeskalacji, tym bardziej warto dostrzegać drobne osiągnięcia i pozytywne elementy sytuacji.

Czy znasz koncepcję neuroplastyczności mózgu? Organ ten kształtuje się na podstawie tego, na czym się koncentruje. Przez stulecia gwarancją przetrwania była umiejętność wyłapywania z otoczenia czynników zagrażających i dlatego to je mózg wyławia znacznie sprawniej i szybciej, kreując negatywną wizję świata. Negatywnych sygnałów dostarczamy jednak mózgowi aż nadto. Szczególnie łatwo o nie, gdy wokół panuje atmosfera wrogości czy niechęci. Rick Hanson, twórca jednej z koncepcji odporności psychicznej, zapewnia, że można przekształcać negatywne wizje na pozytywne doznania, budując nowe struktury neuronowe w mózgu. Hanson podkreśla, że dzięki pozytywnym śladom w mózgu po wchłonięciu dobrych doznań, zachodzi proces uzdrawiania i regeneracji.

- Im więcej energii wymaga od ciebie konflikt, tym bardziej dbaj o odporność psychiczną. [Kilka ćwiczeń regeneracyjnych odnajdziesz w poradniku o nauczycielskim wypaleniu zawodowym.](#)

PRACUJ DŁUGOFALOWO

POSTRZEGAJ SIEBIE I SWOJĄ KLASĘ JAKO OSOBY W PROCESIE GRUPOWYM

Konflikt jest jedną z faz procesu grupowego, czyli ogółu zjawisk jakie zachodzą w trakcie budowania się grupy. Przechodząc przez kolejne etapy rozwoju, można zaobserwować pewne powtarzające się wzorce zachowań członków i członkiń wspólnoty, niezależne od ich wieku, pochodzenia, indywidualnych cech czy predyspozycji. Począwszy od fazy zależności i orientacji, gdy grupa zaczyna się formować, przez właśnie etap kryzysu, konfliktu i buntu po rozwinięciu umiejętności współpracy i spójność.

- Więcej o procesie grupowym dowiesz się z publikacji [Jak wzmocnić proces grupowy w klasie?](#)

TWÓRZ NA LEKCJACH DROBNE SYTUACJE/RYTUAŁY INTEGRUJĄCE CIĘ Z KLASĄ, DAWAJ ZADANIA ZAKŁADAJĄCE KONTAKT MIĘDZY RÓŻNYMI OSOBAMI

Dobrze funkcjonująca zintegrowana różnorodna społeczność klasowa (zbiór różnych jednostek i podgrup), to taka, w której wszystkie osoby czują się częścią, wiedzą, co je łączy, w czym są podobne, ale każdy wnosi też to, co stanowi o jego/jej oryginalności i wyjątkowości.

Aby skutecznie prowadzić integrację, trzeba przeznaczać czas na nawiązanie relacji i wzmocnienie więzi między poszczególnymi osobami. Nie jest to samoistna wypadkowa spotkań i kontaktu ze sobą.

Trzeba zadbać o kilka czynników, na przykład wprowadzając zadania stwarzające okazję do współpracy i współzależności od siebie nawzajem.

Zastanów się, jakie rytuały klasowe będą budowały poczucie wspólnego celu i równego statusu pomiędzy osobami wchodzącymi w różne formy kontaktu. Czy możesz je wpleść w zadania merytoryczne wokół celów przedmiotowych, czy wykorzystasz do tego oddzielne działania?

- Posłuchaj webinaru [Rytuały i drobiazgi rozwijające relacje w klasie:](#)

Specjalnie do tego przeznaczone gry i zabawy fantastycznie uczą współpracy, usprawniają komunikację, pozwalają poznać indywidualne cechy i siebie nawzajem w różnych sytuacjach.

- Jeśli szukasz inspiracji możesz zajrzeć na [stronę z prostymi narzędziami integracyjnymi](#), tworzącymi optymalne warunki rozwoju życia grupy i wsparcia jednostek:

DBAJ O REGULARNY ROZWÓJ KOMPETENCJI SPOŁECZNO-EMOCJONALNYCH – SWOICH I KLASY

Współpracy, jak i innych kompetencji społeczno-emocjonalnych (samoświadomości, samozarządzania, świadomości społecznej, budowania relacji, odpowiedzialnego podejmowania decyzji), można uczyć zarówno podczas zadań stricte przedmiotowych (robiąc razem projekt, zadanie) oraz przy dodatkowych działaniach w szkole (organizacja wycieczki, akcji charytatywnej czy działalności w samorządzie). Nie można ich wymagać a priori. Trzeba ich (się) uczyć, a zatem przeznaczać czas na omawianie, co wyszło, a co było trudne, jakie zasady i praktyki się sprawdziły, jakie warto ulepszyć, a z których lepiej zrezygnować robiąc razem dane działanie.

Poznaj **Przewodnik do pracy nad rozwojem kompetencji społeczno-emocjonalnych**, któremu towarzyszy zestaw filmów i scenariusze pracy z nimi na platformie programu Szkoła twórczych praktyk:

1

2

Skorzystaj z materiałów multimedialnych **projektu „Szkoła pełna emocji”** wspierających rozwój kompetencji rozumienia, nazywania i regulowania emocji u dzieci i młodzieży:

MODELUJ REAGOWANIE NA KONFLIKTOWE SYTUACJE

Dysponujesz bardzo silnym narzędziem wpływu na sposób zachowania uczniów i uczennic – modelowaniem. Twój podopieczni i podopieczne przyswajają style zachowań osób, z którymi przebywają. Bacznie obserwują też Ciebie i uczą się takich praktyk i zachowań, jakie im pokazujesz. I to, co robisz i jak działasz, będzie silnie oddziaływało od tego, co im powiesz. Jeśli mówisz, że podstawą profilaktyki i rozwiązywania konfliktów jest zachowanie spokoju, a wpadasz łatwo w złość, Twoje słowa na niewiele się zdadzą. Nie oznacza to, że nie możesz wyrażać swoich autentycznych emocji (adekwatnych w formie do sytuacji), ale warto, byście razem pracowali nad sposobami ich regulacji.

Przeczytaj tekst **Anny Kawalskiej „Modelowanie – supermoc wychowawcy”** w publikacji „Wychowanie to podstawa”:

WSPÓLNIE USTALCIE LISTĘ NIEPOŻĄDANYCH SYTUACJI I ŚCIEŻKĘ ICH ZGŁASZANIA I ROZWIĄZYWANIA

W odróżnieniu od działań oddolnych (na przykład modelowania) można i warto działać też odgórnie. Czy masz zapewnione odpowiednie wsparcie w postaci klarownych wytycznych, jak się zachować w sytuacji eskalacji konfliktu jak agresja czy przemoc? Jako placówka powinniście mieć wypracowany swój szkolny system prewencyjno-intwencyjny.

Przemyślany i spójny system reagowania, który zawiera hierarchię różnych działań podejmowanych w sytuacjach kryzysu relacji w danej szkole, warto wypracować w gronie pedagogicznym we współpracy z rodzicami i dziećmi. Jego upowszechnianie, stosowanie i ewaluowanie stanowi ważną podstawę motywacji do działania i dodaje pewności w reagowaniu. Jeśli nie macie takiego systemu, a szukacie inspiracji, warto przejrzeć strony internetowe zaprzyjaźnionych placówek.

Przykładem takiej procedury reagowania i interwencji w sytuacjach agresji i przemocy rówieśniczej jest opis ze strony Szkoły Podstawowej nr 204 w Warszawie:

Tę publikację i plakat ze środka znajdziesz tu:

bit.ly/44Yo10r